

een van VAN DER HOOP: „Maar het is begrijpelijk, dat de overgang van het tijdperk „van onderdrukking tot dat van bewust overleg niet in eens is te bereiken..... Bij „deze verandering helpt de analyticus door inzicht en uitleg te geven”.

Wanneer de psycho-analyse niet slechts analytisch, maar tevens synthetisch te werk gaat, dan geeft de reeds genoemde aanhaling van KATZ, waarin met den patiënt bestudeerd wordt, hoe diens leven in te richten, duidelijk aan, in welke mate ook hier van den arts leiding uitgaat.

Ik wil tenslotte gaarne erkennen, dat de psycho-analyse het juiste beginsel huldigt om de ontwikkeling van den patiënt geen geweld aan te doen; maar dit is nog iets anders, dan het hebben van invloed daarop.

De heer KITS VAN HEIJNINGEN heeft zich niet veel moeite gegeven om mijn gedachten-gang te begrijpen; dubbel bevreemdend, waar VAN DER HOOP in zijn repliek in het *Tijdschrift* van 1 September op bldz. 812 daarvan zoo'n juiste en eenvoudige samenvatting geeft. Ook het punt van verschil wordt daar kort maar duidelijk aangegeven. Zoowel VAN DER HOOP als KITS VAN HEIJNINGEN zeggen, dat ik een onjuiste voorstelling van de psycho-analytische behandeling geef. Ter verduidelijking dan zegt VAN DER HOOP, dat ik niet in aanmerking neem, dat de patiënt door het toevoegen van gegevens uit het onbewuste aan het bewuste inzicht een langen strijd doormaakt, die een geheel veranderde wijze van voelen en denken beteekent; KITS VAN HEIJNINGEN, dat het vermeerderd en verbeterd zelfinzicht op zich zelf niet voldoende is, maar dat het het verkeerde fundament aantast, en daardoor de instelling van den patiënt tegenover het leven. Beiden zullen hiermede dus hetzelfde bedoelen. Hetgeen ik daartegenover be-weerde, is, dat vele zenuwlijders reeds met een minderwaardig zenuwstelsel ter wereld kwamen. Ik meen, dat dit een algemeen verspreide meening is, die niet door aanhalingen behoeft te worden bevestigd. Zoowel hetgeen zenuwpatiënten mij over hun jeugd mededeelden, als de opmerkingen, die men bij het zien opgroeien van kinderen kan maken, zijn met die onderstelling in overeenstemming. Hoe meer men zijn aandacht er op vestigt, des te meer ziet men reeds in de vroegste jeugd en op den zuigelingen-leeftijd verschijnselen, die men achteraf als uitingen van een nerveuzen aanleg kan herkennen. In de aangeboren neuropathische constitutie zie ik het fundament, waarop de zenuwlijder staat, en waarvan hij zijn geheele leven niet af kan. Nu kan ik mij heel goed voorstellen, dat men de instelling van den patiënt verbeteren kan, door hem met fundament en al daar te plaatsen, waar 's levens onontbeerlijkheden niet al te hoog hangen. Maar hoe men het aangeboren fundament vervangen kan door een ander of beter, is mij ook nu niet duidelijk. En als een nerveuze aanleg geen stevig voetstuk is, maar een wipplank, die ditmaal steunt en een andermaal meegeeft, dan staat hij zijn geheele leven niet stevig.

Ik heb in mijn oorspronkelijk betoog niet anders willen zeggen, dan dat in vele zenuwlijders een „onverbeterlijke rest” overblijft. En tot deze heb ik mijn betoog beperkt. In de onverbeterlijkheid van die rest, die op lichamelijken aanleg berust, ligt voor mij de reden, waarom psychische behandeling slechts tot zekere hoogte zal kunnen slagen. Meer heb ik niet beweerd en meer heb ik niet te verantwoorden.

's-Gravenhage, September 1917.

Dr. G. J. HUËT.

GEWICHT EN LENGTE VAN SCHOOLKINDEREN IN VERBAND MET VOEDING.

Het ingezonden artikel van onze collegae SAJET en POLAK in het nummer van 25 Augustus heb ik met belangstelling gelezen, al meen ik daarin te ontwaren een zekere geprikkeldheid hunnerzijds, dat ik het voedingsvraagstuk van een andere zijde belicht heb, dan zij in hun bekende brochure.

Evenwel is er hier en daar in hun woorden iets duisters.

„Durft soms de heer SCHUCKINK KOOL, als gevolgtrekking uit zijn onderzoek”, schrijven zij, „de stelling aan, dat er geen ondervoeding is? Dat de arbeidersklasse „in den mobilisatietijd niet de gevolgen daarvan ondervindt?”; terwijl later volgt:

„Tot slot een woord van protest tegen en insgelijks tegen zijn onjuistheid om ons te laten vaststellen een reeds bestaande belangrijke ondervoeding bij „ons volk”.

Hoe nu? tegelijk wel en niet ondervoeding? en welke soort? die volgens mijn gebrekkige definitie? of een andere?

Of willen de collegae alleen maar mededeelen, dat er op voedingsgebied allerlei minder gewenschte toestanden heerschen? Accoord; dat er hard gewerkt moet worden, om deze toestanden te verbeteren, allereerst door de belanghebbenden zelf, verder in dezen bijzonderen tijd door de overheid tevens, accoord; dat het een schrille tegenstelling is, dat wij nu, zoowel als in 1905, een groot verschil zien bij kinderen uit verschillende lagen der bevolking en in gewicht en in lengte en in voedingstoestand, wederom accoord; maar dat voor de verbetering der toestanden noodig zou zijn, het voor te stellen, alsof het Nederlandsche volk hollende achteruitging, alsof alle genomen maatregelen niets beteekenen, alsof er zou zijn „verdere inzinking”, daarmee ga ik niet accoord, omdat de feiten anders zijn.

En bij mijn voordracht was nu eenmaal een economische uiteenzetting over de maatschappelijke ongelijkheid, hoe belangrijk ook, niet aan de orde, was zelfs het verschil tusschen arm en rijk in voedingstoestand niet hoofdzakelijk aan de orde, maar werd door mij behandeld (een spreker mag toch immers zelf het onderwerp kiezen, dat hij behandelen wil) de al of niet vooruitgang van het geheele Nederlandsche volk in al zijn lagen, voor zoover zulks meetbaar, telbaar en weegbaar was, waartoe ik door bijzondere omstandigheden in de gelegenheid was, een geringe bijdrage te kunnen leveren.

Dat deze bijdrage niet vollediger was, spijt niemand meer dan mij zelf; dat, wanneer mij een vergelijking met 1914 tevens mogelijk was geweest, wij nog zekerder resultaat zouden hebben verkregen, is duidelijk; dat meer vergelijkende cijfers over eenige jaren ons weer scherper inzicht zullen geven, valt niet te ontkennen; en dat veel onopgelost blijft, onderschrijf ik gaarne; maar mijn groote vreugde heb ik er over uitgesproken, dat mijn metingen wezen op vooruitgang, op het feit, dat er in ons volk nog groeikracht zit, dat alle werken en streven en zorg niet nutteloos zijn, maar vrucht dragen en dat het onjuist is, dat er inzinking zou zijn.

Dat hierdoor een stuk propaganda, met welk woord niets minderwaardigs wordt bedoeld, verloren gaat, is mogelijk, maar zal niemand mogen weerhouden allereerst te zoeken naar de feiten zelf; maar bovendien leek het mij persoonlijk toe, dat het mededeelen van de overweging, dat alle moeite niet tevergeefs is, meer stimulerend zou werken en op belanghebbenden en op de overheid en op belangstellende toeschouwers, om niet te verslappen bij de reuzentaak, die tegenwoordig te volbrengen is, dan de woorden van POLAK en SAJET, waarover ik steeds weer struikel, als ik ze zie: „de verdere inzinking”.

Utrecht, 5 September 1917.

A. SCHUCKINK KOOL.

AANGEBOREN TUBERCULOSE.

Dr. CAMMAERT, houdt, volgens zijn artikel in dit *Tijdschrift* van verleden week, het er voor, dat tuberculose dikwijls aangeboren is, en grondt deze meening onder meer op het zeer vaak voorkomende geval, dat een ouderenpaar het grootste deel zijner kinderen verliest aan tuberculose, terwijl de ouders zelf een hoogen leeftijd bereiken en steeds een ongestoorde gezondheid genoten.

Wanneer hij in dergelijke gevallen een nauwkeurig onderzoek instelt, zal hij zonder uitzondering een van beide ouders, of beiden, aan tuberculose lijdende vinden. Daardoor wordt het telkens voorkomen van tuberculose in hun omgeving ongedwongen verklaard, en daarom kan aan zijn betoog geen argument worden ontleend voor de opvatting, dat tuberculose dikwijls aangeboren zou zijn.

Hellendoorn, 9 September 1917.

B. H. VOS.